

УДК 339.138.658

О.О. БОНДАРЕНКО, М.С. ЗАМЕТАЛІНА

Київський національний університет технологій та дизайну

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
З ПІДВИЩЕННЯМ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

У статті розглядаються аспекти формування та функціонування потенціалу в конкурентному середовищі, функціональна структуризація потенціалу підприємств, вплив потенціалу на конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: потенціал підприємства, підходи до формування потенціалу підприємства, конкурентоспроможність підприємства.

Соціально-економічні перетворення в умовах ринку, формування потенціалу підприємства, здатного функціонувати в конкурентному середовищі, необхідність розробки інноваційних стратегічних підходів до управління підприємствами актуалізують проблему дослідження процесів їх систематизації. Потенціал підприємства має велике значення для його ефективного розвитку, оскільки представляє собою систему ресурсних складових, які визначають структуру підприємства, ефективність менеджменту та результативність діяльності в конкурентному середовищі. Це обумовлює необхідність пошуку нових підходів до підвищення ефективності формування та використання потенціалу підприємства з впливом на його конкурентоздатність.

Об'єкти та методи дослідження

Аналіз наукової літератури, яка присвячена питанням потенціалу підприємства, досить великий. Результати дослідження потенціалу підприємства викладені в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Вивчення робіт І. Ансоффа, П. Друкера, Ф. Котлера, І.М. Акімової, О. Ареф'єва, О.Ю. Амосова, Г.Л. Багієва, Б.Є. Бачевського, А.А. Мазаракі, В.Д. Герасимової, В.І. Дубницького, О.С. Федоніна, В.І. Яшина та інших показує, що основна їх частина торкається питань визначення економічної суті поняття «потенціал», необхідності наукових підходів до його формування та управління тощо.

Не зважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідниками, на нашу думку, недостатньо опрацьованими як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі залишаються питання, пов'язані з сутністю потенціалу, визначенням інструментарію контролінгу в управлінні потенціалом конкурентоспроможності підприємств, неоднозначності існуючих методів і методичних підходів до дослідження потенціалу конкурентоспроможності підприємства, що і зумовлює необхідність розробки нових методів і методик, які сприятимуть дослідженню потенціалу конкурентоспроможності в динаміці функціонування підприємства і виявленню резервів його підвищення.

Постановка завдання

Мета статті полягає в необхідності уточнення теоретичних основ формування та використання потенціалу підприємства як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства

Результати та їх обговорення

Розвиток підприємництва та успішне функціонування підприємств різних форм власності у всіх галузях економіки забезпечують економічне зростання та конкурентоздатність їх продукції та послуг. Успішне функціонування діючих підприємств та створення нових сприяють реалізації активної політики зайнятості на ринку праці, розширенню асортименту продукції та послуг, підвищенню їх якості, що стає можливим за умови розвитку конкурентного середовища. Одним із чинників, спроможних забезпечити ці умови, є якісне формування та ефективне використання потенціалу підприємств.

Для сучасного бізнесу є обґрунтованим та об'єктивно необхідним формування таких стратегій розвитку, які забезпечать в умовах економічної кризи зростання та економічний розвиток. Саме поєднання стратегічних підходів розвитку бізнесу з науковими досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки дадуть той синергетичний ефект, який обумовить досягнення високих результатів діяльності як окремого підприємства, економіки в цілому.

Для ефективного функціонування і розвитку підприємств та інших суб'єктів господарювання в умовах певного рівня конкурентоспроможності необхідно забезпечити якісний розвиток усіх складових потенціалу підприємств в умовах організаційних змін. Такі завдання привертають виключну увагу керівників підприємницьких структур до ефективного управління технологічними й організаційними змінами, а особливо до алгоритмів визначення та використання їхніх потенційних соціально-економічних можливостей.

Вивчення еволюції наукового розуміння терміна «потенціал» дає змогу зробити висновок, що його дослідження було пов'язане з розробкою проблем комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцяті роки минулого століття.

Серед сучасних уявлень про сутність потенціалу можна виділити три основних напрями досліджень, в основу виділення яких покладені підходи до формування потенціалу підприємства.

Автори першого напрямку (Д. Черников, С. Белова, Є. Фігурнов та інші) представляють потенціал як сукупність певних ресурсів, тобто, за основу беруть ресурсний потенціал та стверджують, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. До складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу удосконалення виробництва. Сюди ж включають і сукупність ресурсів, яка забезпечує необхідний рівень організації виробництва та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніших його характеристик [3]. Недоліком цього підходу є розгляд потенціалу підприємства лише через синтез його ресурсів. Але можна погодитися з ресурсною теорією К. Прахалади та Г. Хамела, де пріоритетна роль в потенціалі підприємства відведена саме трудовим ресурсам, тому що визначальну роль відіграють

компетенції працівників, які вміщують в собі комплекс знань, вмінь, навичок, досвіду роботи, що як ключові компетенції впливають на конкурентні переваги підприємства [5–7].

Друга група авторів, зокрема, В. Вейц, М.А. Іванов, Ю.Г. Одегов, К.Л. Андреев та ін., є сторонниками виробничого підходу і уявляють потенціал як систему матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Вони стверджують, що дослідження ефективності розвитку економіки мають базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на потенційних можливостях виробництва [3,4].

Учені третього напрямку (І. Ансофф, Б.М. Мочалов, В.Н. Мосін та ін.) розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Потенціал, на їх думку, – це цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта, вияв їх взаємозв'язку. На цій основі робиться висновок про сукупні можливості колективу виконувати певні завдання – що вдаліше склалася структура об'єкта, що більше відповідають одні одним його структурні та функціональні елементи, то вищими будуть його потенціал і ефективність [2].

Аналіз літературних джерел та різних підходів до трактування поняття «потенціал підприємства» дає можливість зробити висновок про те, що основна маса дослідників ототожнюють це поняття з ресурсним забезпеченням підприємства та недостатньо уваги приділяють розгляду цього питання у взаємозв'язку потенціалу підприємства з його конкурентоспроможністю.

Перехід до нового механізму господарювання значно підвищив актуальність дослідження тих ринкових ознак потенціалу, які якнайповніше виражають, на нашу думку, поняття «потенціал підприємства». Потенціал, що об'єднує в собі як просторові, так і часові характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин [1, 2, 10, 11]:

По-перше, він відображає минуле, тобто сукупність властивостей, нагромаджених системою в процесі її становлення і таких, що зумовлюють можливість її функціонування та розвитку. У цьому плані поняття «потенціал» фактично набуває значення поняття «ресурс».

По-друге, він характеризує рівень практичного застосування і використання наявних можливостей. Це забезпечує розмежування реалізованих і нереалізованих можливостей. У цій своїй функції поняття «потенціал» частково збігається з поняттям «резерв».

По-третє, він орієнтується на розвиток (на майбутнє). Будучи єдністю стійкого і мінливого станів, потенціал містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку.

Основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних її персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси.

Потенціал підприємства – це складна, динамічна, поліструктурна система. Ця агломерація має певні закономірності розвитку, від уміння використати як вирішальною мірою залежить ефективність економіки, темпи та якість її зростання.

Розглядаючи сутнісні характеристики поняття «потенціал підприємства», перш за все слід зазначити, що серед учених-економістів немає єдиної думки про зміст даного поняття і його співвідношення з іншими економічними категоріями. Досить поширеною є думка про те, що зміст економічного потенціалу підприємства складають дві компоненти (рис.1) [8, 9, 11]:

1) об'єктивна – це сукупність трудових, нематеріальних, матеріальних і природних ресурсів, залучених і не залучених з яких-небудь причин у виробництво і що володіють реальною можливістю брати участь в ній;

2) суб'єктивна – це здібності працівників, колективів до використання ресурсів і створення максимального обсягу матеріальних благ і послуг і здатності управлінського апарату підприємства, організації, галузі, господарської системи в цілому до оптимального використання наявних ресурсів.

Рис. 1. Функціональна структуризація потенціалу підприємства

Як вже наголошувалося вище, за своїм змістом категорія «економічний потенціал підприємства» відрізняється від близьких по суті категорій, таких, як «стратегічний потенціал», «ринковий потенціал», «виробнича потужність» підприємства, які є, на нашу думку, лише складовими елементами першої.

Так, потенційні можливості підприємства при найбільш ефективному використанні ресурсів характеризують стратегічний потенціал підприємства.

Як відзначають автори, рівень стратегічного потенціалу підприємства визначається [10]:

- по-перше, складом і сучасним станом системи наявних ресурсів;
- по-друге, ступенем відповідності ресурсного потенціалу стратегічним цілям і завданням підприємства;

– по-третє, здатністю ресурсного потенціалу забезпечити стійкість господарської системи до впливу зовнішнього середовища і її внутрішню гнучкість (здатність до адаптації).

Наша думка щодо формування потенціалу підприємства збігається з думкою інших дослідників про те, що процес формування потенціалу починається з розробки бізнес-плану та становлення підприємства.

На початку заснування свого бізнесу кожен власник вкладає свої організаційні здібності, фінансові кошти, які представлені фінансовими активами та залучає трудовий потенціал як власний, так і залучений у вигляді найманих працівників, здатних реалізувати маркетинговий, інноваційний та інші види потенціалу. Це, власне кажучи, основа, на якій базується створення нового бізнесу, ефективність якого буде багато в чому визначатися стартовим капіталом.

Динаміка бізнесу обумовлює необхідність пошуку та удосконалення підходів до формування та розвитку потенціалу підприємства в сучасних умовах з досить високим рівнем конкуренції. В конкурентному середовищі перемагають ті підприємства, які розробляють такі стратегії, що забезпечують їм на ринку кращі можливості збуту продукції та отримання бажаного прибутку.

Конкурентоспроможним, як правило, може вважатися підприємство, яке змогло реалізувати весь спектр своїх конкурентних переваг. Автори [5, 6] провели дослідження потенціалу підприємства, його розвитку, у конкурентоспроможності і дійшли висновку, що потенціал підприємства є основою довготривалого розвитку підприємства.

Авторами відмічено, що конкурентоспроможність є характеристикою поточного стану підприємства, а його потенціал більшою мірою характеризує перспективу розвитку підприємства.

В умовах сучасного соціально-економічного розвитку, коли підприємства намагаються так вибудувати дії та поведінку в конкурентному середовищі, розробляють різні варіанти стратегій, які в умовах невизначеності, гострої конкурентної боротьби забезпечуватимуть ефективність діяльності та сталий розвиток.

Потенціал підприємства є тим чинником, який становить практичну цінність в раціональному поєднанні з стратегією розвитку підприємства, є його конкурентною перевагою, яка забезпечує пріоритетність сталого розвитку на довгу перспективу.

Висновки

Спираючись на основні характеристики потенціалу підприємства, можна відмітити, що його структура є комплексною, багатовимірною, залежною як від внутрішніх, так і зовнішніх чинників, лежить в основі конкурентоздатності підприємства. Визначити кількісно та оцінити якісно потенціал підприємства, як показують проведені дослідження, досить складно, хоча існують відповідні методики його оцінки.

На нашу думку для оцінки потенціалу підприємства можна застосувати аналіз на основі багатомірного таксономічного показника.

Список використаної літератури

1. Амосов О.Ю. Оцінка потенціалу конкурентоспроможності як основного аспекту розвитку підприємства / О.Ю. Амосов // Економіка та управління підприємством. – 2011.– №3. – С. 79–84.
2. Ареф'єва О. Методичний підхід до визначення резервів загального потенціалу розвитку підприємства та управління ним / О. Ареф'єва, О. Коренков // Економіст. – 2003. – № 9 (203). – С. 45–47.
3. Балацкий О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: монография / О.Ф. Балацкий. – Сумы: Университетская книга, 2006. – 972 с.
4. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посібник / Б.Є. Бачевський І.В. Заблодська, О.О. Решетняк; – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
5. Бондаренко И.В. Формирование приоритетов в развитии предприятий: аспекты управления маркетинговым потенциалом // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки.– 2008. – №1.– С. 156–162.
6. Воронкова А.Е., Погорелов Ю.С. Потенціал підприємства як основа його довгострокового розвитку// Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №4 (94).– С.77–82.
7. Краснокутська Н. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку макроекономічної теорії// Вісник КНТЕУ– 2008. – С.54–64
8. Потенціал підприємства: формування та оцінка/ за ред. О.С. Федоніна – К.: КНЕУ, 2004. –316 с.
9. Романова В.В. Взаємозв'язок конкурентоспроможності і конкурентоспроможного потенціалу//Держава та регіони. Сер. Економіка і підприємництво. – 2007. – №1.– С. 283–285.
10. Рубин Ю.Б. Теория и практика предпринимательской конкуренции: учеб. / Ю.Б. Рубин. –7-е изд., перераб. и доп. – М.: Маркет ДС, 2008. – 608 с.
11. Сухая И.В. Выбор стратегий для обеспечения конкурентоспособности предприятия промышленности: ав - тореф. Дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон, наук: спец. 08.00.04 управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / И.В. Сухая. – К.: университет пищевых технологий, 2008. – 20 с.
12. Хомяков В.І. Управління потенціалом підприємства / В.І. Хомяков, І.В. Бакум. – К.: Кондор, 2007.– 400 с.
13. Циганок О. Потенціал підприємства та резерви підвищення конкурентоспроможності регіони, – 2009. – №4.– С.201–203.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2013

Взаємозв'язок формування потенціала підприємства з підвищенням його конкурентоспроможності

Бондаренко О.А., Заметалина М.С.

Київський національний університет технологій і дизайну

В статье рассматриваются аспекты формирования и функционирования потенциала в

конкурентной среде, функциональная структуризация потенциала предприятий, влияние потенциала на конкурентоспособность предприятия.

Ключевые слова: потенциал предприятия, подходы к формированию потенциала предприятия, конкурентоспособность предприятия.

Interconnection capacity building businesses with increased competitiveness

A. Bondarenko, M. Zametalina

Kyiv National University of Technologies and Design

The paper discusses aspects of building and operating in a competitive environment, the functional structuring potential of enterprises, the potential impact on the competitiveness of enterprises.

Keywords: potential enterprise approaches to building enterprise competitiveness